բարձր ուսում առացած կինօ-
ները:

Ահա հայ խմբագրի վիճակը:

Ահա միակ գամբանական ճառը, որ կարելի կը լինի կարդալ հայ խմբագրի գագաղի վրա, երբ նա մեռած կը լինի:

Քանի որ աշխատող մարդը կենդանի է, մենք ամեն միջոց ենք գործ դնում, որ արգելենք նրա գործունէութեանը, որ անհնարին դարձնենք նրա գործունէութեան շարունակելը, — իսկ երբ կը մեռնի՝ եկեղեցիներում հոգեհանգիստներ կը կատարենք նրա յիշատակին:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ

Փետրվարի 28-ին

Բարեկենդանի հինգշաբթի օրը Վարդանանց տօնը այստեղ կատարեցին բաւական շքեղ կերպով: Երկու ուսումնարանների աշակերտուհիները և աշակերտները համբուրելի եղբայրութեամբ փառաւորում էին հանդէսը: Դպրոցի վրա հոգեհանգստեան կատարելու միջոցին պրոֆ. Ա. քահ. Վլեմիրճօղլեանց մի ազդու քարոզ ասեց. (նա մեր եկեղեցու զարդն է, նա միայն արժանաւոր քահանայ է):

Այդ օրը ուսումնարանի վարչութիւնը, ուսումնարանի դահլիճում պատրաստել էր աշակերտուհիների ձեռագործները վիճակախաղի համար: Գաւառացիք յետոյ բոլոր բարեկամները երկու սեռից բաղկացած լրագիրներ ուսումնարանի դահլիճը: Իր ներկայութեամբ արդարադատ Դրիգոր արքեպիսկոպոս Սադաթեանցը պատուեց այդ ընկերութիւնը և մի համառօտ խօսքով խօսեց, որի բովանդակութիւնն էր որ անպայման պէտք է բացանել երկսեռ ուսումնարանների մօտ արհեստագործական ուսումնարաններ և որ ինքն աշխատանք խնայելու չէ այդ գործի աջողելուն: Ցանկանում ենք աջողութիւն հայր սրբազանին: Նրանից յետոյ ճառ ախօսեցին Տէր-Զաքարեանց, Աղաջան ... սէր կատարել, որ մեր Թադ., որ խոհեմ էր նրա ..., Սադաթեանցի, ... Գլախգիւլեանց և Գիւմրիկեանց: Առաջին երկուսի բաւականութիւնը գլխաւորապէս եկեղեցականների գաւառական մասին էր, իսկ երրորդինը նպաստում էր Սամինեանցների ծախսը և անձնուէր ընդունելութիւն այդ պարոնների: Արկղեցու վիճակախաղը:

Թէ գործը և թէ ձեռնարկողների անձնանուէր լինելու մասին վիճակախաղի հետ (պէտք է ասել որ Ախալքալաքում այդ վիճակախաղը առաջին անգամն էր), բաւական անկանոնութիւն եղաւ, բայց այնպէս, ամենքն էլ կրեսուկանան այդ գործին: Դահլիճում, պատի վրա, շրջանակի մէջ առած անմահ «Վարդանի» պատկերը ծաղիկներով զարդարված էր և վարդերով շրջանակի բոլորը գրված «տօն Վարդանանց»:

Մեր հրապարակական շնորհակալութիւնը յայտնում ենք մեծ. տիկին Ղարայլանեանցին, որը առհասարակ տանն որ գիշեր և ցերեկ անխոնջ աշխատում էր վիճակախաղի պատրաստութեան վրա: Մենք յոյս ունենք որ պատուելի հասարակութիւնը անտես չի առնի նրա աշխատութիւնները:

Վիճակախաղը յօգուտ երկսեռ ուսումնարաններին էր, և զուտ արդիւնք գոյացաւ 200 րուբլի:

Այդ երեկոյեան, ինչպէս ամենայն տարի ուսուցչութիւն առնի, արժ. Խուրէն ս. քահ. Բաղրեանցը, մի քանի բարեկամներով առնելով իր ոտանաւորութիւնը: Այդտեղ սեղանի վրա պ. Կ. Մուղդուսեանցի առաջարկութեամբ հաւաքեցաւ 12 րուբլի յօգուտ «Միացեալ ընկերութեան»: Նոյն միջոցին պրբ. Սադաթեանցը առաջարկում է ներկայ եղող երիտասարդներին շարաթ երեկոյեան անպայման մի ներկայացումն տալ: Նրանք խոստանում են և 24 ժամվայ մէջ պատրաստում և ներկայացնում են «Իբրաւի ամուսնութիւն», «Վայրի խմ վերջը» և «Քաղցածներ»: Ներկայացումը բաւական յաջող անցաւ, դահլիճը բոլորովին լի էր, շատ խնդրողներ տեղ չէին կարող ճարել: Տեղերի գները առժամանակից շատ պակաս էին նշանակված: Ներկայացումը յօգուտ բանի էր և զուտ արդիւնք մնաց, ինչպէս լսում ենք, 90 րուբլի:

Ականատես

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մոսկվաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ Ցիֆլիսեցիների կառավարութիւնը վճռել է առաջարկել կենտրոնական ռուսաց կառավարութեանը հաստատելու Ցիֆլիսեցիների մէջ եղած կղերականան և բեղւական գիմնազիաների իրաւունքները և Թոլլ տալ որ երկու սեռական գիմնազիաների աշակերտները անխտրաբար ընդունվին համալսարանների բոլոր ֆակուլտէտներում:

Անցեալ 1880 թւին «Մշակի» բաժանորդների վրա մնացին մեծ պարտքեր: Ահա քաղաքների վրա բաժանելով, խրաքանչիւր քաղաքում ինչքան մարդ չեն վճարել մեր խմբագրութեանը թէ առհասարակ տարով և թէ մի քանիսները կէս տարով: Ախալցխա 4 մարդ չեն վճարել, Աղեքսանդրապոլ 7 մարդ, Աստրախան 2, Արդուլ 1 (6 րուբլ), Բաքու 4 (որոնցից մէկը 6 րուբլ, իսկ միացածները տասն տասն րուբլ), Նոր-Բայազէտ 1, Վլադիկավկազ 1, Գորի 1 (5 րուբլ), Դէրբենդ 1 (7 րուբլ), Գանձակ 3, Եկատերինոդար 1, Երևան 41 (որոնցից երկուսը 6 րուբլ), Իգդիր 1, Կարս 1, Կաղզուան 1 (5 րուբլ), Մոսկվա 2, Նոր-Նախիջևան 9, Հին-Նախիջևան 1, Օրդուբադ 1, Օդեսսա 1, Պետերբուրգ 1, Սամարա 1, Սարիկամիշ 1, Թէլաւ 1, Խարկով 1, Շուշի 2 (որոնցից մին 6 րուբլ) և վերջապէս Թիֆլիս 24 հոգի: Ընդամենը 1200 րուբլ գումարից աւելի պարտքեր: Եթէ պարոնները չը վճարեն մեզ մինչև այս տարվայ յուլիս ամիսը, մենք կը տպագրենք մեզ պարտ մնացող բոլոր այդ պարոնների անուններն ու ազգանունները «Մշակի» էջերում:

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ մեզ գրում են: «Մանկավարժական բարեկամները այստեղ լուր են տարածել, որ իբր թէ Տիգրանակերտի առաջնորդ վարդապետ Նազարեանցը բէժալէլը ձեռքին ուղեցել է եպիսկոպոս մանել վեհարան կաթողիկոսի մօտ, բայց Մանկունին չէ թողել: Այդպիսի զրպարտութեամբ կամենում են Մանկունին ու նրա արբանեակները արդարացնել այն կամայականութիւնը, որին ենթարկվեցաւ փիլիպպոս եպիսկոպոսը»:

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են որ Արշակ Պապաջանեանց անունով մի անձն, որ քարտուղար է եղել Երևանի նահանգական կառավարութեան պաշտօնատան մէջ, կեղծ ձեռագիրներ և ստորագրիներ է շինել, որպէս զի վանքի հետ առևտրականի անունով 200 պօլուիմպէրիալ ոսկի առանց և փախչի դէպի Թիւրքիա: Պապաջանեանց այժմ բանտարկված է և հարցաքննութեանը ենթարկված:

Մի հաւաքարարի պարոն գրում է մեզ: «Հաւաքարարի յետ մնացած վիճակին նպաստում է այդ թաղի մէջ գանազան վարչական հիմնարկութիւնների բացակայութիւնը: Միակ հաւաքարար գաւառական, IV բաժինը, գանվում է համարեա վանքի եկեղեցու մօտ, Սալաթի մի խուլ անկիւնում, որտեղ պէտք է անանցնելի ցեխերին եղբայրն հաւաքարարի հետևոր բնակիչները: Այդ անպը գուցէ միայն պ. զատաւորի համար յարմարութիւն ունի, որի բնակարանը հեռու չէ գանվում զատարանից, իսկ բնակիչների համար շատ անյարմար է»:

Քաղաքային գանձատ անցեալ նիստերից մէկի մէջ, երբ քննվում էր փողոցների մաքրութեան համար նշանակված 57.000 րուբլու ծախսը, ձայնաւորներ պ. Եղիազարեանց Սոլոլաքի պէս փողոցներում պակասութիւն գանելով, առաջարկում էր, որ ձմեռ ժամանակ ամեն բաղէ կանգնեն մարդիկ և շարունակ մաքրեն շատ շատ առաջոց ճանապարհները և տրոտուարները, որպէս զի չը վայր ընկնեն նրա պէս քնքուշ անցորդները և իրանց թանգագին գլուխը չը կոտրեն: Օրինակելի պաշտպանութիւն քաղաքային ճանաբլենների.... Թիֆլիսի հարկատու ժողովրդի կէսից աւելին, ուր քաղաքներում սարսափելի ցեխից անցնել չէ լինում, իսկ ձմեռը հողէ կտուրներից քերված ձիւնը թէկնօֆիլիան կիրծ է դարձնում ճանապարհները, — և այս մասին մի ձայն էլ չէ լսվում դումայում: Բայց Սոլոլաքի արիստոկրատական մասի ճարտարախօսը պահանջում է, որ իր կեցած փողոցները պալատական զարդերի նմանվեն: Երևի շուտով պ. Եղիազարեան կը պահանջէ քաղաքային նախահաշւի մէջ մտցնել մի քանի հազար րուբլ Սոլոլաքի բնակիչը Պարսկաստանի խալիչաներով ծածկելու:

«Порядокъ» լրագրի մէջ կարդում ենք հետևեալը: «Կ. Պօլսի մեր թղթակիցը նորերում հաղորդեց, որ Բ. Դուռը յաճախադէպ աշխատում է բաժանել Թիւրքիահայոց հոյերին ռուսահպատակներից և այդ նպատակով համոզում է նրանց չը ճանաչել էջմիածնի կաթողիկոսի հոգևոր իշխանութիւնը և իրանց անկախ կաթողիկոս ունենալ Սիսի մէջ: «Кавказъ» լրագիրը հաստատում է Բ. Դրան այդ ձգտումները, մի քանի տեղեկութիւններ հաղորդելով Կ. Պօլսի մէջ հրատարակվող Թիւրքաց լրագիրներից, որոնք բացարձակ յայտնում են, թէ անհրաժեշտ է բաժանել Թիւրքաց Հայաստանը ռուսաց Հայաստանից կրօնական կողմից: Հայ ազգաբնակութիւնը...

պէտք էր կատարել, այս մեզ, որ խմբվում էր նրա թանգագին տիրուհու կենացը: Նա վերկացաւ:

—Լեփլեփար ածեցէք, հրամայեց տօլումբաշին նուագածուներին:

Նրանք սկսեցին լեփլեփար ածել: Բազմութիւնը այժմ աւելի մօտեցաւ իշխանական սեղանին: Ամեն կողմից ամբոխը վրա էր թափվում:

Եթէ ստեր գիրքը ասլիս է մեզ մի հնաւուրցիր արքայի, թէ ինչպէս Դաւիթը, Իսրայէլի մարգարէն և թագաւորը, ներշնչված մի սրբազան ոգևորութեամբ, պար էր գալիս տապանակի առաջ, — ոչ պակաս հնաւուրցիր էր տեսնել, թէ ինչպէս վրաց երկրի ազնւ ու իշխաններ, կախեթու գինու ազդեցութեան ներքոյ, սկսեց իր պարը: Հաղարաւոր ձեռքեր ծափ էին տալիս, բազմաթիւ զուռնաներ և նագարաներ որոտում էին: Այդ միջոցին սեղանակից տիկինները էլ վեր առին իրանց մօտ դրած դայիրաներն ու թմբուկները, սկսեցին ածել: Նուագարանների ձայնների հետ միախառնվում էին և հիացած բազմութեան խառնաձայն աղաղակները, կազմելով խիստ անախորժ, վայրենի ներդաշնակութիւն:

—Բաւական է, հրամայեց տօլումբաշին:

Նուագարանները դադարեցին, և մեծ պարոնը բոլորին գլուխ տալով, նստեց իր տեղը: Դիմու եզնիւրները զատարկվեցան:

Ցիրունու կենացը խմելուց յետոյ տօլումբաշին հրամայեց խմել ժառանգի կենացը: Այժմ պիտի պար գար նրա մայրը: Ցիրունին յայտնի էր որպէս լաւ պար եկող: Նրան սիրեց, նրա հետ ամուսնացաւ մեծ պարոնը միայն նրա լաւ պար գալու համար: Թէև այժմ մայրիկի յաճախադէպ ծանրութիւնը արգելում էր նրան առաջվայ թեթև պարոնները գարել իր պարի մէջ: Այսուամենայնիւ, տիրուհին այս անգամ էլ զարմացրեց բոլորին իր հմտալի պարով:

Նուագածուները շարունակում էին ածել գանազան եղանակներ: Կենացների հերթը հասցեալ անցնում էր սեղանակիցների միջից միւսին: Տօլումբաշին ոչ մէկի «խաթրը» չէր կոտրում: Իւրաքանչիւրի կենացը խմելու ժամանակ հրամայում էր ածել և ստիպում էր սեղանակիցներից մէկին կամ պար գալ կամ երգել: Այսպէս թառերի արգիները հաւ ուսում էին, հաւ խմում էին, հաւ երգում էին, հաւ պար էին գալիս: Այդ չէր արգելում նրանց երբեմն վերկենալ նստած տեղից, վազել դէպի դաշտային խոհանոցը, կրակի վրայից վեր առնել խորոված երկու տաք շամփուրներ, և երկու ձեռքով բռնած, արտասուր-արտասուր բերել, և բոլորին «թամադայ» անելով, ասել.

—Համեցէք, համեցէք, ինչ լաւն է...

Միւսները ձեռքերը մեկնում էին, շամփուրից գուրս էին քաշում խորովածը, և արիւնը ու ճուղը կաթկաթելով, դնում էին իրանց բերանները, ասելով.

—Փահ, փահ, փահ... շատ լաւն է, շատ լաւ...

Թէ այր և թէ կին զառանցում էին անասահման բերկրութեան մէջ: Նրանց մէջ զգաստ էլ մնացել, այժմ գործում էր միայն գրգռված զգացմունքը: Տօլումբաշին արդէն վերջացրած լինելով բոլորի կենացների խմելը, այժմ իրաւունք տալիս սեղանակիցներին իրանց ընտրութեամբ առաջարկել նոր կենացներ: Այդ կենացների ժամանակ, — որ կամաւոր էին, որ զուրկ էին պաշտօնական բնաւորութիւնից, — սովորութիւն կար, այն անձը, որի կենացը խմվում էր, պարտաւոր էր «պռօշտի» անել բոլորի հետ: Այդպիսի բաժակներ խմվում էին բոլոր մեծի մասին զեկեցին սեւ կենացը:

—Բոլոր կիներիցս թող խմ տալիս բնաւել, բայցի իմ կնկանից, ասաց տօլումբաշին ծիծաղելով:

Միկանիան կարմրեց: Նրա ամուսին այդ հանաքը թերևս մեծ պարոնին առաջարկել հէնց նախ գեղեցիկ Միկանիայի կենացը: Նա վերը բաժակը ձեռքին, շնորհալի կերպով վեր կացաւ, և բոլորի հետ «պռօշտի» անելուց յետոյ, գլուխ տալով և պար խմեց:

—Այդ Աստուած կը վեր առնի, որ իմ կնոջը իմ աչքի առջն համբուրում են, ասում էր տօլումբաշին, ձեռքերը դէպի երկինք բարձրացնելով: — Եղ, Միկանիայ ջան, մօտ եկ, քո հոգուն մատաղ, եկ ես էլ համբուրեմ, աղաչում էր նա իր տիկնոջը: Բայց տիկինը չը մօտեցաւ նրան, անվայել համարելով հրապարակաւ իր ամուսնի հետ համբուրվելը:

—Ցանում էք, ինչ «թարս» բաներ են այդ կնիկները, ասում էր տօլումբաշին, այժմ ձեռքերը իր ծնկների վրա խփելով. — հրապարակաւ ուրիշների հետ կը համբուրվեն, բայց իրանց ամուսնի հետ ամօթ կը համարեն:

Բոլորը ծիծաղեցին:

Այդ միջոցին Լևան թաւադի որդին, իր յարգը աչք անելով, դիտում էր Թամարին: Նա ցանկանում էր առաջարկել նրա կենացը, որ դրանով առիթ ունենայ իր վաղուց ցանկացած համբոյրը քաղել նրա սիրուն շրթունքից: Բայց Թամարը չերևեցաւ, օրիորդներից դեռ ոչ մէկը չէր վերադարձել զբօսանքից: Նա առաջարկեց պաշտօն իշխանուհու կենացը, որը խիստ զուարճութեամբ վեր բարձրացաւ իր տեղից և սկսեց իր չոր ու ցամաք շրթունքը կպցնել բազմականների շրթունքներին: Երբ մօտեցաւ նա տօլումբաշուն, վերջինս ծիծաղելով ասաց:

—Եթէ մի «խոնով» բան չլինէիր, քեզ մօտ չէիր գայ:

Մինչ այստեղ երկրի տէրերը զուարճանում էին, մինչ զուռնան և նագարան որոտում էր, ուրախութիւնների բազմութեան մէջ, պարկապզուկը թեքի տակը դրած, գանդաղ քայլերով շրջում էր ժողովրդական բանաստեղծը: Ամեն տեղ ուր գնում էր նա, ամեն մի տեղ երգում էր, և ամեն տեղ նրան տալիս էին կամ մի պատառ հաց, կամ սև փող: Նա իր շրջանը կատարելով մօտեցաւ իշխանական սեղանին, և որպէս մարդ նուգած բաղձ, սկսեց երգել.

«Հարսին, հարսին, նախշուն փեսին, մնծացիր,
«Ինչ կուտ կը տամ, չուտ մեծացիր, չաղացիր,
«Երբ գըլխը տունը կուգէ տարեկան,
«Ինչ պարոնին ընծայ կը տամ պատուական:

«Հարթին, հարթին, նախշուն մարթին, մեծացիր,
«Ինչ խոտ կը տամ, չուտ մեծացիր, չաղացիր,
«Երբ գըլխը տունը կուգէ տարեկան,
«Ինչ պարոնին ընծայ կը տամ պատուական:

«Աղջիկ, աղջիկ, սիրուն աղջիկ, մեծացիր,
«Ինչ հաց կը տամ, չուտ մեծացիր, չաղացիր,
«Երբ գըլխը տունը կուգէ տարեկան,
«Ինչ պարոնին ընծայ կը տամ պատուական:

«Ուլիկ, ուլիկ, խմ քաջ ուլիկ, աշխատիր,
«Վարը վարիր, ցանքը ցանիր, կալ կալիր,
«Երբ գըլխը տունը կուգէ տարեկան,
«Ես պարոնին ընծայ կը տամ պատուական:

«Կնիկ, կնիկ, սիրուն կնիկ, աշխատիր,
«Մանը մանիր, կարը կարիր, շուտ արծիր,
«Երբ գըլխը տունը կուգէ տարեկան,
«Ես պարոնին ընծայ կը տամ պատուական:

«Աստղիկ, աստղիկ, փայլուն աստղիկ, խօսացիր,
«Ինձ քեզ մօտ տար, այս կեանքից ազատիր,
«Հոգս գործերի, փառաւորեայ, յոգնեցայ,
«Իմ պարոնիս գոհացնել ես չը կրցայ»:

Նա առարտեց իր երգը: Բայց այդ նրա վրա ուշադրութիւն չը դարձրեց: Նրա քնարի ախուր հնչիւնները խլացան, անհետացան զուարճասէր ազնուականների բռնիկատար աղմուկի մէջ...

(Կը շարունակուի)